

Média a klimatická změna: klimaskeptické argumentační fauly

Anotace:

Lekce je koncipována jako ukázka argumentačních postupů používaných klimaskeptiky. Zaměřena je primárně na spor o to, zda je klimatická změna způsobena antropogenními vlivy (dopady lidské činnosti na životní prostředí). Učí žáky rozlišovat mezi fakty a názory, které mohou zkreslovat, manipulovat a překrucovat fakta.

Vzdělávací cíle:

- Žák definuje vlastními slovy podstatu sporu o antropogenních příčinách klimatické změny.
- Žák rozlišuje při čtení mediálního textu fakta od názoru.
- Žák se seznámí s argumentačními fauly a prakticky si vyzkouší je identifikovat v konkrétním mediálním textu.

Čas:

- 90 minut nebo 2 x 45 minut

Věk:

- 15 – 19 let

Zařazení do předmětů:

- biologie/přírodopis, český jazyk, občanská výchova/základy společenských věd, mediální výchova

Klíčová témata:

- antropogenní vlivy, klimaskepticismus, argumentační fauly, emoce, mediální gramotnost

Pomůcky:

- papíry
- tužky
- příloha č. 1 (text) vytištěná pro každého
- příloha č. 2 (argumentační fauly) vytištěná pro každého
- cedulky (Určitě souhlasím, Souhlasím, Nesouhlasím, Určitě nesouhlasím)

Postup:

První část lekce (45 minut)

1 / ČTENÍ TEXTU (10–15 minut)

- Zeptejte se žáků, pokud by v novinách narazili na článek s titulkem „Rána pro Gretu. Pro PL promluvil expert na klimatickou změnu“, o čem si myslí, že text bude.
- Nechejte žáky samostatně přečíst zkrácený rozhovor s Vítězslavem Kremlíkem „Rána pro Gretu“ otištěný v Parlamentních listech 28. 9. 2019. Článek byl posléze převzat 1. 10. 2019 na Neviditelném psu (viz Příloha č. 1).
- Vyzvěte žáky, aby v textu označili:
 - pojmy, kterým nerozumějí,
 - místa, kde jim chybí informace založené na faktech,
 - místa, kde narazili na nepravdivé informace.
- **Tip:** Doporučujeme případně nechat žáky přečíst text předem doma, aby o něm získali základní představu a lépe se pak v hodině soustředili na práci s textem a následné aktivity.

2 / OBJASNĚNÍ NEZNÁMÝCH POJMŮ Z TEXTU A KRÁTKÁ REFLEXE TEXTU (5 minut)

- Zeptejte se žáků na pojmy, které označili jako nové/neznámé a společně si je vysvětlíte.
- Zeptejte se žáků, jaké pocity v nich text celkově vyvolal a proč.

3 / HRA NA ČTYŘI ROHY (20 minut)

- Označte v místnosti čtyři místa cedulkami „Určitě souhlasím“, „Souhlasím“, „Nesouhlasím“, „Určitě nesouhlasím“.
- Vyzvěte žáky, aby se v reakci na přečtené tvrzení přemisťovali do rohu, který nejlépe odpovídá jejich názoru.
- U každého tvrzení vyberte žáky, kteří doplní svůj názor odpovědí na otázku, proč zaujali dané místo. Snažte se u každého tvrzení oslovit žáky s odlišným postojem.
- Příklady tvrzení reagujících na přečtený text (v závislosti na diskusi ve vaší třídě je možné tvrzení upravit či vybrat pouze 2–3 z nich):
- Odborník podává dostatek přesvědčivých důkazů, že klimatické změny probíhají i bez vlivu člověka.
- Změny v návycích nás jako spotřebitelů (přestat jíst maso, nejezdit autem, omezit létání) mají vliv na zmírnění dopadů změny klimatu.
- Organizace či hnutí jako Fridays for Future, Greenpeace mě zásadně ovlivňují v mém postoji ke klimatické změně.
- Opatření na snižování emisí skleníkových plynů budou mít negativní vliv zejména na africké rozvíjející se země.

4 / ZÁVĚR (5 minut)

- Zeptejte se žáků, jaký je podle nich rozdíl mezi názorem a faktem.
- Vyzvěte žáky, ať uvedou příklad z textu, který je podle nich ukázkou názoru a který ukázkou faktu.
- Shrňte, jaký je v novinových textech rozdíl mezi fakty a názory.
- Motivujte žáky, aby pracovali s médii, která pojednávají o změně klimatu na základě ověřených faktů.
- Vyzvěte žáky, zda by spolužákům nedoporučili nějaký příklad média, kterému věří, že pracuje s ověřenými fakty o klimatické změně.

Druhá část lekce (45 minut)

Tuto část lekce lze uskutečnit i samostatně a nezávisle na první části lekce v případě, že žákům rozdáte předem text (Příloha č. 1) a necháte je si ho doma samostatně přečíst. V tom případě byste však měli na začátku hodiny ověřit, že žáci rozumějí všem pojmům v textu.

1 / SEZNAMTE SE S ARGUMENTAČNÍMI FAULY (10–15 minut)

- Zeptejte se žáků, co se jim vybaví, když se řekne argumentační faul, a jestli se jim vybaví nějaký příklad argumentačního faulu ve spojitosti se změnou klimatu.
- Každému žákovi rozdejte vytištěnou tabulku s argumentačními fauly a nechejte je fauly prostudovat (viz Příloha č. 2).
- Pokud některým pojmům nerozumějí, společně si je vysvětlete.

2 / HLEDEJTE ARGUMENT AČNÍ FAULY (25–30 minut)

- Rozdělte žáky do menších skupin a požádejte je, aby se pokusili v analyzovaném textu najít konkrétní fauly či nepravdivé informace a diskutovali nad nimi. Podle počtu skupin je možné text rozdělit tak, aby každá skupina analyzovala pouze 2–3 otázky a odpovědi.
- Doporučte žákům si fauly v textu vyznačit barevně pro snadnější orientaci.
- Ukázkou rozboru některých argumentačních faulů naleznete v Příloze č. 3.
- Následně žáky vyzvěte, aby svá zjištění společně sdíleli a povídali si o tom, jak fauly poznali.
- V případě, že žáci identifikovali nepravdivé informace, zjišťujte od nich, proč je označili za nepravdivé a jak by je vyvrátili.
- Diskutujte s žáky, podle čeho se mají řídit, odkazují-li média na názory odborníků. Jak rozlišit experty, jimž můžeme věřit a proč.

3 / ZÁVĚR (5 minut)

- Na závěr vyzvěte žáky k reflexi toho, co se v této lekci naučili, a zhodnocení, co nejdůležitějšího si odnášejí.
- Otázky pro závěrečnou reflexi:
 - *Jaký použitý argument/faul byste označili za nejvíce překvapivý?*
 - *Jakou jednu hlavní myšlenku si z dnešní hodiny odnášíte?*

Infobox:

Níže naleznete klíčové pojmy vztahující se k článku „Rána pro Grétu“ z Přílohy č. 1.

Dále doporučujeme doplnit si faktické argumenty ke vlivu člověka na změnu klimatu za pomoci lekce „Fakta o změně klimatu: Co víme a nevíme“.

ANTROPOGENNÍ KLIMATICKÁ ZMĚNA: Je „taková změna klimatu, která je vázána přímo nebo nepřímo na lidskou činnost měnící složení globální atmosféry a která je vedle přirozené variability klimatu pozorována za srovnatelný časový úsek“ (Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, UNFCCC). V současnosti probíhající klimatická změna je antropogenní příčina.

ARGUMENTAČNÍ FAULY: Také řečnické triky, argumentační klamy, jsou používány za účelem přesvědčení publika o správnosti názoru mluvčího bez ohledu na pravdivost výroku. Apelují na rozum či emoce čtenáře nebo posluchače a mohou být používány omylem nebo záměrně. Fauly nemusí nutně manipulovat s důkazy, ale pouze se závěry, pro které důkazy autor používá. Více informací zde: <https://bezfaulu.net/argumentacni-fauly/>

CHARLES KEELING: Byl americkým vědcem, který jako první začal pravidelně a dlouhodobě měřit koncentraci oxidu uhličitého (CO₂) v atmosféře. I díky němu víme, že v atmosféře koncentrace oxidu uhličitého roste. Od roku 1958, kdy započal měření, koncentrace vzrostla z 314 částic na jeden milion (ppm) na 417 ppm v roce 2021. Sám Keeling k růstu uvádí: „Nárůst CO₂ je jednoznačně způsoben lidskou činností, především spalováním fosilních paliv. To je zřejmé z čísel. Víme, kolik fosilních paliv se ročně spálí, přemění na CO₂ a vypustí do atmosféry.“ Více informací o koncentracích CO₂ a Keelingově křivce zde: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/cykly-koncentrace-co2>

KLIMATICKÁ ZMĚNA A ROZVOJOVÉ ZEMĚ: Nutnost přistoupit k opatřením snižujícím závislost na fosilních palivech je bohužel v tuto chvíli v kontrastu se zvyšujícími se energetickými nároky rozvojových zemí. Afrika je nejzranitelnějším kontinentem pro dopady klimatické změny, a přitom produkuje pouze 5 % celosvětových emisí skleníkových plynů. Rozvinuté země se proto zavázaly poskytnout rozvojovým zemím 100 miliard amerických dolarů ročně. Bohužel tento závazek prozatím nenaplnily. EU se zavázala věnovat čtvrtinu rozvojové pomoci na opatření v oblasti změny klimatu. Překlenutí tohoto rozporu patří mezi hlavní výzvy pro úspěch v opatřeních na omezování dopadů klimatické změny. Více informací zde: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/pozice-akteru-cop>

MEZIVLÁDNÍ PANEL PRO ZMĚNU KLIMATU (IPCC): V celém znění „Intergovernmental Panel on Climate Change“ byl založen v roce 1988 za účelem vyhodnocování rizik změny klimatu. Jedná se o celosvětově uznávanou autoritu v oblasti klimatických změn, vytváří zprávy, které jsou dohodou předních klimatologů a konsenzu všech zúčastněných vlád. Podle poslední Šesté hodnotící zprávy IPCC, vydávané postupně letech 2021–2022, je jednoznačné, že vlivem činnosti člověka došlo k oteplení atmosféry, oceánů a pevniny. Více informací zde: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0est%C3%A1_hodnot%C3%ADc%C3%AD_zpr%C3%A1va_IPCC

ROPNÝ ZLOM: Je důležitý pojem, který Marion King Hubbert použil v 50. letech 20. století, a předpovídal omezenost zdrojů zásoby ropy. Ještě v 90. letech s tímto pojmem pracovali američtí vědci Cambell a Laherrere, když předpovídali konec levné ropy. Teorie však nedovedly předpovědět nástup tzv. nekonvenčních zdrojů ropy (např. ropa z ropných písků, ropa těžená frakováním), a proto byly označeny za mylné. Důraz těchto teorií byl na zlomu v nabídce ropy. V současné době se více mluví o ropném zlomu v podobě poptávky. Více informací zde: <https://www.carbonbrief.org/analysis-world-has-already-passed-peak-oil-bp-figures-reveal>

Zdroje:

BezFaulu.net [online]. Analytický server zabývající se argumentačními fauly, 2019 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/>

Bordoff, J.: The Developing World Needs Energy—and Lots of It. Foreign Policy [online], 29. 10. 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2021/10/29/cop26-climate-summit-developing-countries-energy-glasgow/>.

Burýšek, J.: Argumentační fauly. Poznáme triky manipulátorů?. Seznam Zprávy [online], 21. 2. 2020 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/argumentacni-fauly-jak-manipulovat-v-diskuzi-89440>

Cíle v oblasti klimatu a vnější politika EU [online]. Evropská rada, 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/climate-change/climate-external-policy/>

Cykly koncentrací CO₂ a O₂ v atmosféře. Fakta o klimatu [online]. Otevřená data o klimatu, z. ú., 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/cykly-koncentrace-co2>

Evans, S.: Analysis: World has already passed 'peak oil', BP figures reveal. Carbon Brief [online], 15. 9. 2020 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/analysis-world-has-already-passed-peak-oil-bp-figures-reveal>

Kauzální nexus změny klimatu [online]. Průvodce změnou klimatu. Ústav výzkumu globální změny AV ČR, 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.klimatickazmena.cz/cs/vse-o-klimaticke-zmene/kauzalni-nexus-zmeny-klimatu/>.

Kdo jsou hlavní aktéři klimatických jednání a jaké jsou jejich pozice?. Fakta o klimatu [online], 20. 10. 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/pozice-akteru-cop>

Kozderka, J., Ač, A.: Planeta v místnosti s vydýchaným vzduchem. Český rozhlas Dvojka [online], Meteor, 6. 2. 2017 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/planeta-v-mistnosti-s-vydychanym-vzduchem-7529264>

Kremlík, V.: Rána pro Gretu! Pro PL promluvil expert na klimatické změny: Zažalovat Greenpeace. Klimatickou krizi způsobují aktivisté. Hrozí nám konec? Vymakaná dezinformační kampaň. Parlamentní listy.cz [online], 28. 9. 2019 [cit. 10. 11. 2021].

Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Rana-pro-Gretu-Pro-PL-promluvil-expert-na-klimaticke-zmeny-Zazalovat-Greenpeace-Klimatickou-krizi-zpusobuji-aktiviste-Hrozi-nam-konec-Vymakana-dezinformacni-kampan-597659>

McCandless, D., Picha, M.: Argumentační fauly [online]. Masarykova univerzita, Centrum celoživotního vzdělávání, 2012 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-sta-zeni/argumentacni-fauly-A3-barva.pdf>

Mezivládní panel pro změnu klimatu [online]. Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Meziv%C3%A1dn%C3%AD_panel_pro_zm%C4%Bnu_klimatu#:~:text=Meziv%C3%A1dn%C3%AD%20panel%20pro%20zm%C4%Bnu%20klimatu%20n%C4%Bkdy%20i%20Meziv%C3%A1dn%C3%AD%20panel%20pro,Sv%C4%Btovou%20meteorologickou%20organizac%C3%AD%20\(WMO\)%20a](https://cs.wikipedia.org/wiki/Meziv%C3%A1dn%C3%AD_panel_pro_zm%C4%Bnu_klimatu#:~:text=Meziv%C3%A1dn%C3%AD%20panel%20pro%20zm%C4%Bnu%20klimatu%20n%C4%Bkdy%20i%20Meziv%C3%A1dn%C3%AD%20panel%20pro,Sv%C4%Btovou%20meteorologickou%20organizac%C3%AD%20(WMO)%20a)

Monroe, R: Is the Current Rise in CO2 Definitely Caused by Human Activities? [online]. Blog University of California San Diego, 19. 9. 2018 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://keelingcurve.ucsd.edu/2018/09/19/is-the-current-rise-in-co2-definitely-caused-by-human-activities/>

Saad, L: Americans as Concerned as Ever About Global Warming [online]. Gallup, 25. 3. 2019 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://news.gallup.com/poll/248027/americans-concerned-ever-global-warming.aspx>

Skleníkové plyny: emise podle zemí a odvětví (infografika) [online]. Evropský parlament, 8.10. 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2018/8/story/20180301STO98928/20180301STO98928_cs.pdf

Tiseo, I.: Emissions in the EU - Statistics & Facts [online]. Statista, 4. 8. 2021 [cit. 10. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/4958/emissions-in-the-european-union/#dossierKeyfigures>

Autorka výukové lekce:

Magdalena Fiřtová, Člověk v tísni, o. p. s.

Přílohy:

Příloha č. 1 – Zkrácený článek „Rána pro Gretu“

Příloha č. 2 – Výběr argumentačních faulů

Příloha č. 3 – Klíč k argumentačním faulům v článku „Rána pro Gretu“

Rána pro Gretu! Pro PL promluvil expert na klimatické změny: Zažalovat Greenpeace. Klimatickou krizi způsobují aktivisté. Hrozí nám konec? Vymakaná dezinformační kampaň

Parlamentní listy, 28. 9. 2019

Zkráceno pro potřeby lekce.

ROZHOVOR Až příště budou klimatičtí aktivisté hledat viníka klimatické krize, nemusí chodit nikam s transparenty. Mohou zůstat doma a podívat se do zrcadla. V souvislosti s tím, že Greenpeace a jim podobníablokovali další rozvoj jaderné energetiky, to tvrdí pedagog, historik a překladatel Vítězslav Kremlík, který se už dvacet let zabývá vlivem klimatických změn na lidské dějiny a v roce 2009 se zúčastnil klimatické konference OSN v Kodani.

Generální tajemník OSN António Gutierrez, který summit do New Yorku svolal, ve své řeči vyjmenoval hned několik katastrof, které Zemi zasáhly za poslední měsíce, a zdůraznil rovněž, že letošní červenec byl vůbec nejteplejším měsícem v historii. „Ledovce tají, kvůli suchu vznikají lesní požáry, pouště se rozšiřují, bouře jsou mnohem silnější a více smrtící,“ konstatoval Gutierrez. Který z těch jím zmíněných úkazů svědčí nejvíc pro tvrzení o hrozící klimatické krizi?

Jestliže je nejtepleji od 19. století, kdy se rozšířily teploměry, pak to není „nejteplejší v historii“. A že se otepluje, to není divu. Od půle 19. století se vypojujeme z tzv. malé doby ledové. Takové malé doby ledové přicházejí asi jednou za tisíc pět set let, říká se tomu Bondův cyklus. O tom ale byrokrat jako Gutierrez nemůže nic vědět, takže nechápu, proč se o něm bavíme. Ti samí ouřadové z OSN v 70. letech dávali sucha a povodně za vinu globálnímu ochlazení. Skutečnost je taková, že počasí zlobí za každého klimatu. Dávat špatné počasí za vinu nějakým obětním beránkům – to bychom se ocitli zpět v éře honů na čarodějnice.

Ze své pozice v čele OSN Gutierrez vzkázal státníkům, že lidé chtějí vidět „konkrétní činy“ a že „máme povinnost zastavit klimatickou krizi, čas se krátí, ale ještě není příliš pozdě“. To se snadno řekne, hůře provede. Jaké by měly být nejaktuálnější „konkrétní činy“, k nimž musí lidstvo bezodkladně přistoupit?

Nejprve je třeba opustit tuto hysterickou rétoriku. Sociologické průzkumy potvrzují, že po každé takové hysterické kampani KLESÁ ochota veřejnosti s klimatem něco dělat. Když normální smrtelník vidí napůl nepřítetné řečníky, kteří se předhánějí v za vlasy přitažených scénářích – tak lidé tomu prostě přestávají věřit. Když Al Gore v roce 2006 vydal film „Nepříjemná pravda“ a rozpoutal mediální orgie strašení klimatem, přibýlo v USA lidí, podle kterých oteplovači přehánějí. Nárůst z 31 procent roku 2005 na 41 procent roku 2009, což jsou zjištění Gallupova ústavu.

Zatímco dříve panovaly spory o to, zda skutečně dochází k významným klimatickým změnám, za něž navíc může svou činností člověk, teď už to tak zcela neplatí. Zdá se, že mezi vědci jsou názory na to, že člověk tak důležitým činitelem pro změnu není, už jen okrajové. Vnímáte to jako autor knihy Obchodníci se strachem, kterou označujete za průvodce skeptika po klimatické apokalypse, podobně?

Žádný spor o to, zda existuje změna klimatu, se nikdy nevedl. To je dezinformace Greenpeace, aby nadávkami do „popíračů“ odvedli pozornost od skutečného tématu, kde jim argument chybí. A tím je velikost vlivu člověka. Klimaskeptická „bible“ zvaná „Climate Change Reconsidered“ očekává při zdvojnásobení CO₂ oteplení o 1°C. Jeden tábor vidí vliv člověka nad 50 procent, ti druzí pod 50 procent, takže je zřejmé, co by asi bylo kompromisní stanovisko, abychom se mohli přesunout k diskusi, která má smysl.

Ti, kteří uznávají oteplování planety i teorii, že k němu dochází hlavně prostřednictvím lidských aktivit, se dělí na ty, co požadují okamžité a bezpodmínečné ukončení všech aktivit, které znečišťují životní prostředí nebo oteplují planetu, a na ty, co jsou přesvědčení, že moderní technologie nejsou samy o sobě problém, ale tvoří naopak řešení, jak ekologickou katastrofu zmírňovat a hlavně napravit její následky. Jak by vypadal svět, kdyby se prosadil ten radikální přístup?

To by pak Afrika zůstala v bídě, v jaké je dnes. Tento program „nerozvoje“ za sebou má vymakanou dezinformační kampaň. Každý rok se vyhlašuje, od kterého měsíce po zbytek roku žijeme na ekologický dluh. Tito lidé tvrdí, že kdyby každý člověk na Zemi měl spotřebu jako průměrný Američan, potřebovali bychom pět planet. A požadují tedy, aby rozvojové země zůstaly v chudobě a hladu jako dosud. Dodal bych, že jde o statistický švindl – ekologická stopa neměří toxické látky, ani úbytek přírodních ploch, ani vyhynutí druhů. Za ekologický dluh se označuje jakýkoli dovoz, což je absurdní. Kdyby celý svět žil jako USA, tak bychom spotřebovali naopak méně půdy – protože vyspělé zemědělství vypěstuje na hektaru více potravin než zaostalé země, kde se ještě oře klackem.

Greta Thunbergová spolu s dalšími mladými lidmi podala stížnost k Výboru OSN pro práva dítěte za údajnou nečinnost v boji proti klimatické změně na Francii, Argentinu, Turecko, Německo a Brazílii. Co říkáte tomuto výběru, patří právě tyto země nejvíce na pranýř, nebo byste našel jiné adepty?

To nějak nechápu. U výboru pro práva dítěte by spíše měl někdo zažalovat Greenpeace a jim podobné organizace, které bezohledně straší malé děti. To klimatičtí aktivisté Gretě „vzali dětství“ tím, že jí nasadili do hlavy nepravdivou představu o blížící se zkáze. Kvůli těmto obchodníkům se strachem mnohé děti mají noční můry a nemohou spát. Týrání dětí by někdo měl zastavit.

Je reálné, aby na lidi platily výzvy, aby nejezdili autem, nelétali letadly, žili skromně, nekonzumovali maso a podobně, které se k nim prostřednictvím médií dostávají? Může toto jejich omezování přinést žádoucí efekt?

Je třeba se dívat nejen na manifestní, ale i na latentní funkci tohoto chování. Zdánlivě jde o snahu pomoci klimatu. Ve skutečnosti ale těmito symbolickými gesty střední třída dává okázale najevo své bohatství. Protože drahé eko bio produkty jsou luxus – Thorstein Veblen tomu říkal okázalá spotřeba. A až se zdrazí maso a letenky, ještě více se rozevrou sociální nůžky. Na klima to pochopitelně nemá vliv. Vždyť celá Evropská unie tvoří jen 9 procent světových emisí CO₂. Navíc meziroční přírůstek CO₂

v atmosféře se neřídí lidskou produkcí, ale teplotou oceánů. To věděl už Charles Keeling – viz jeho studie „Interannual extremes in the rate of rise of atmospheric carbon dioxide since 1980“ z roku 1995.

Co si myslíte o protestních studentských akcích Fridays for Future a stále rostoucí popularitě švédské aktivistky Greta Thunbergové?

Vyvolává to ve mně nostalgii. My jsme v 80. letech jako pionýři také chodili do průvodu s mávátky. Kreslili jsme Auroru a četli si ve škole básně o hodném strýčkovi Leninovi, který měl rád lidi. Taký nám vymývali mozek. A když jsem po listopadu 89 slyšel, že první Gulag založil už Lenin, a ne až Stalin, odmítal jsem tomu dlouho uvěřit. Hůř na tom ale byla generace mladých komunistů, kteří zažili rok 1948. Pomáhali vybudovat režim, který je pak semlel. Komunista pak zavíral komunistu, i Gottwald se bál o krk. Nakonec se styděli za svou mladickou naivitu a podepisovali Chartu.

Co by mělo být do budoucna dostatečným, ale i ekologickým zdrojem elektřiny, když fosilní paliva ani jádro už to například v Německu nebudou? A co říkáte čerstvému výroku premiéra Andreje Babiše, že Česko nemá jinou možnost než jádro?

Německo už podruhé za sto let ohrožuje Evropu. Musíme mít silnou energetiku, abychom se připravili na německý blackout. A tím řešením asi opravdu bude jádro. M. King Hubbert už v 50. letech varoval před ropným zlomem – že ropa jednou dojde. Zelení toho ropného zlomu mají plnou pusu. Ale už vám neřeknou, že Hubbert viděl budoucnost v jaderné energetice. Dne 20. října 2019 se po celém světě – zatím bez Prahy – koná další ročník pochodu na podporu jádra – Nuclear Pride. Možná je to smysluplnější než Fridays for Future.

Důraz na rozum:

Důraz na neznámou autoritu

Tvrzení je pravdivé, protože to tvrdí nejménovaný znalec nebo širší skupina lidí (kupř. „lékaři“, „lidé z praxe“).

„Ale američtí vědci dokázali, že ježibaby neexistují!“ řekl Jeníček.

Důraz na peníze

Předpoklad, že bohatství či vysoká cena nějak nutně souvisí s pravdivostí tvrzení.

„Když má někdo celý dům z luxusního perníku, nebude přece jíst děti.“

Důraz na nevhodnou autoritu

Tvrzení je pravdivé, protože to tvrdí nekompetentní nebo nedůvěryhodný „odborník“.

„Moje zcestovalá kamarádka tvrdila, že prý nabízíte kvalitní a levný nocleh i se snídaní. Za kolik?“ zeptala se Mařenka.

Důraz na novost

Předpokládat, že něco je lepší jen proto, že je to nové.

„Mám teď úžasnou novou pec,“ chlubila se ježibaba, „nejde otevřít zevnitř!“

Důraz na neznalost

Tvrzení je pravdivé, protože dosud nebylo vyvrácené (případně je nepravdivé proto, že dosud nebylo potvrzené).

„Žádné dítě si na mě dosud u rodičů nestěžovalo,“ bránila se ježibaba.

Důraz na tradici

Předpokládat, že něco je pravda jen proto, že se to tak (údajně) vždy dělalo.

„Když se zeptá, kdo jí to tu loupe perníček, tak řekni, že jen větříček.“ „Proč?“ podivil se Jeníček. „To ji uklidní,“ odpověděla Mařenka. „A nebylo by lepší prostě mlčet?“

Důraz na nedůvěryhodnost

Tvrzení musí být nepravdivé, protože zní neuvěřitelně.

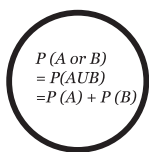
„Perník je zcela nevhodný stavební materiál,“ řekl otec přísně, když se děti vrátily, „teď chci slyšet pravdu. Kde jste byly?“

Důraz na obvyklý postup

Tvrzení je pravdivé, protože se to tak obvykle dělá.

„Půjdeme za světýlkem, tam určitě žijí nějakí dobří lidé, kteří nám pomohou.“

Důraz na pravděpodobnost

Předpokládat, že něco se musí stát jen proto, že se to může stát.

„Neboj se, Mařenko, starší lidé jsou většinou velmi slabí a nemají zuby. Ta nás nesní.“

Důraz na rozšířený názor

Tvrzení je nutně pravdivé, neboť v něj věří většina lidí.

„Sladkosti způsobují u dětí hyperaktivitu.“

Důraz na emoce:

Vyvolání zášti

Odmítnout opačný názor vyvoláním zášti vůči protistraně.

*„Lžou. Nechtěla jsem je sníst,“ hájila se babizna.
„Copak vy věříte někomu, kdo krade starým lidem
perník ze střechy?“*

Zesměšňování

Předložit protivníkům argument tak, aby vypadal směšně.

*„Já a jíst děti? No dovolte, to je absurdní! To už
byste mě rovnou mohli obvinít, že jsem snědla i ty
tři pocestné, co tu byli loni přes zimu, než ztloustli
a ztratili se.“*

Vyvolání soucitu

Odmítnout opačný názor vyvoláním soucitu s námi.

*„Neumíme, opravdu. Museli jsme odmalička dřít
tak, že jsme ani neměli čas naučit se sedět na
lopatě.“*

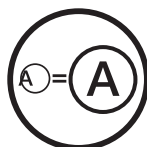
Chybné vyvození:

Relativizování

Odmítnout tvrzení jen proto, že „každý má přece svoji pravdu“.

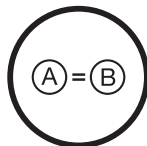
*„Někomu může pečení dětí připadat nevhodné, ale
já osobně na tom nevidím nic špatného. Je to věc
vkusu.“*

Unáhlené zobecnění

Vyvodit obecný závěr z příliš malé skupiny případů.

*„Takže teď už, tatínku, víš, že všechny staré ženy jsou
ježibaby,“ zakončil své vyprávění Jeníček.*

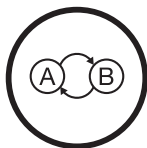

Unáhlený závěr

Vyvodit závěr bez zamyšlení nad jinými možnými výklady.

*„Aha, vy mě jistě chcete zvážit,“ řekla ježibaba, když
si sedala na lopatu.*

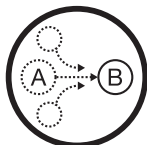
Chybná příčina:

Potvrzení účinku

Předpokládat, že pozorovaný účinek mohl být vyvolán pouze jedinou příčinou.

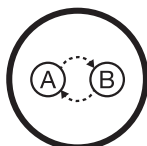
„Když chceme upéct chleba, musíme rozdělat oheň v peci. Babizna rozdělala oheň v peci, takže bude péct chleba. Nemáme se čeho bát, Mařenko.“

Vyvrácení příčiny

Předpokládat, že když nenastala příčina, nemohlo dojít ani k účinku.

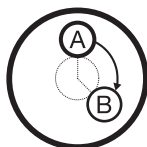
„Když chceme upéct chleba, musíme rozdělat oheň v peci. Babizna ale chleba péct nechce, takže v peci není rozdělaný oheň. Klidně tam vlez, Mařenko.“

Logický kruh

Vyvodit závěr, který je stejný jako některý z předpokladů argumentu.

„Perník je nezdravý, protože se po něm tloustne. A tloustne se po něm proto, že je velmi, ale velmi nezdravý,“ poučila Mařenka babiznu.

Poté, tedy proto

Tvrdit, že události, které se vyskytují po sobě, musí být v příčinném vztahu.

„Všimla sis, že vždycky, když dostanu hlad, je k jídlu perník?“

Chybné útoky:

Útok na původ tvrzení

Odmítnout tvrzení kvůli tomu, kde se vzalo či kdo ho původně zastával.

„Pečení dětí je překonaný zvyk, se kterým kdysi přišly jezinky. Teď je jiná doba, teď jíme zvířata.“

Útok na osobu

Předložit nesouvisející výhrady vůči proti-straně, nikoli vůči jejímu argumentu.

„Nikdy bych nevěřil člověku, který má na nose bradavici s chlupem.“

Obsahové chyby:

Účelové doplnění

Doplnit dílčí neověřené či vymyšlené předpoklady ve snaze zachránit svůj argument.

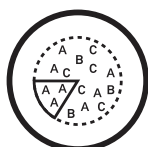
„Musím vás sníst, nemám tady už vůbec nic k jídlu,“ tvrdila babizna. „A co ten perník všude kolem?“ divily se děti. „Perník není jídlo, nýbrž pamlssek,“ odsekla.

Svůdná názornost

Popsat okrajovou událost barvitě a s detaily, které mají vzbudit zdání, že jde o obvyklý stav věcí.

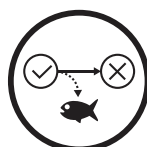
„Když nám doma vždycky v sobotu po obědě tatínek ukazoval, jak se na lopatu sedá, rád říkal, že to se zavřenýma očima prostě nejde. A vy že byste to dokázala i poslepu?“

Potvrzovací slepota

Věnovat pozornost jen důkazům podporujícím náš závěr a pomíjet protidůkazy.

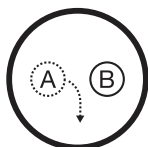
„Venku dost fouká, divně to zaskřípělo, a navíc mi to potvrdil i ten tenký hlas shora. Ano, perník ze střechy mi shodil asi opravdu větráček.“

Odvedení pozornosti

Předložit nesouvisející důvody, fakta a tvrzení s cílem zmást protistranu.

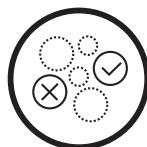
„Jen se posaďte, stařenko. Ta lopata je krásně vyřezávaná. Četl jsem, že se na ní sedí mnohem pohodlněji než na motyce. Vy jste zhubla?“

Zamlčení

Záměrně pominout důkazy, které by odporovaly našemu závěru.

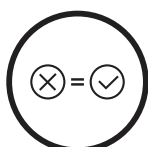
„Budu péct chleba a vy mi budete pomáhat. Toho porcovacího nože si nevšímejte, ten zde mám kvůli myšim.“

Chybné dilema

Předložit dvě řešení jako jediná možná, byť ve skutečnosti existují i jiná řešení.

„Buď vás oba rychle a bezbolestně upeču, nebo vás vykrmím perníkem tak, že budete obézní a zahynete pomalu ve strašných mukách. Tak si vyberte.“

Lež

Vědomě tvrzená nepravda, zpravidla opakovaná.

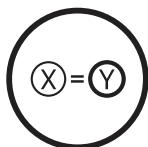
„Jsem vegetariánka,“ zaskuhrala babizna.

Kluzký svah

Předpokládat, že drobná změna na začátku musí nutně vést k řetězci souvisejících nežádoucích důsledků.

„Jeníčku, nejez ten perník. Sníš jeden dva, zachutná ti to a než se nadějeme, zbaštíš té staré paní celou její chaloupku. Kde pak bude bydlet?!”

Nevyvratitelnost

Tvrdit něco, co nelze nijak smyslně vyvrátit či potvrdit.

„Ta babizna je určitě uhranutá, proto nás chce sníst.“

Celý titulěk kumuluje řadu manipulativních zkratk. S odkazem na zjednodušující označení „expert“ apeluje rétorickou otázkou na čtenářovy obavy. Vytváří ve čtenáři dojem, že klimatická změna je dezinformační kampaní, za níž stojí hnutí Greenpeace, což lze označit za iluzi shlukování a vytváření vzájemných vztahů a souvislostí tam, kde pro ně není jasné opodstatnění.

Argumentační faul: odkaz na expertízu, která je sporná. Vítězslav Kremlík je přední český klimaskeptik. Vystudoval anglistiku a historii, tedy humanitní obory, k tématu klimatické změny se vyjadřuje jako blogger, založil stránky Klimaskeptik.cz. Nepublikuje tedy žádné odborné články z oboru, které by jej mohly zařadit mezi experty v dané oblasti.

Rána pro Gretu! Pro PL promluvil expert na klimatické změny: Zažalovat Greenpeace. Klimatickou krizi způsobují aktivisté. Hrozí nám konec? Vymakaná dezinformační kampaň

Parlamentní listy, 28. 9. 2019

Zkráceno pro potřeby lekce.

ROZHOVOR Až příště budou klimatičtí aktivisté hledat viníka klimatické krize, nemusí chodit nikam s transparenty. Mohou zůstat doma a podívat se do zrcadla. V souvislosti s tím, že Greenpeace a jím podobníablokovali další rozvoj jaderné energetiky, to tvrdí pedagog, historik a překladatel Vítězslav Kremlík, který se už dvacet let zabývá vlivem klimatických změn na lidské dějiny a v roce 2009 se zúčastnil klimatické konference OSN v Kodani.

Generální tajemník OSN António Guterres, který summit do New Yorku svolal, ve své řeči vyjmenoval hned několik katastrof, které Země zasáhly za poslední měsíce, a zdůraznil rovněž, že letošní červenec byl vůbec nejteplejším měsícem v historii. „Ledovce tají, kvůli suchu vznikají lesní požáry, pouště se rozšiřují, bouře jsou mnohem silnější a více smrtící,“ konstatoval Guterres. Který z těch jím zmíněných ukázků svědčí nejvíce pro tvrzení o hrozící klimatické krizi?

Jestliže je nejtepleji od 19. století, kdy se rozšířily teploměry, pak to není „nejteplejší v historii“. A že se otepluje, to není divu. Od půle 19. století se vynořujeme z tzv. malé doby ledové. Takové malé doby ledové přicházejí asi jednou za tisíc pět set let, říká se tomu Bondův cyklus. O tom ale byrokrat jako Guterres nemůže nic vědět, takže nechápu, proč se o něm bavíme. Ti samí ouřadové z OSN v 70. letech dávali sucha a povodně za vinu globálnímu ochlazení. Skutečnost je taková, že počasí zlobí za každého klimatu. Dávat špatné počasí za vinu nějakým obětním beránkům – to bychom se ocitli zpět v éře honů na čarodějnice.

Ze své pozice v čele OSN Guterres vzkázal státníkům, že lidé chtějí vidět „konkrétní činy“ a že „máme povinnost zastavit klimatickou krizi, čas se krátí, ale ještě není příliš pozdě“. To se snadno řekne, hůře provede. Jaké by měly být nejaktuálnější „konkrétní činy“, k nimž musí lidstvo bezodkladně přistoupit?

Nejprve je třeba opustit tuto hysterickou rétoriku. Sociologické průzkumy potvrzují, že po každé takové hysterické kampani KLESÁ ochota veřejnosti s klimatem něco dělat. Když normální smrtelník vidí napúl nepřítelů řečníky, kteří se předhánějí v za vlasy přitažených scénářích – tak lidé tomu prostě přestávají věřit. Když Al Gore v roce 2006 vydal film „Nepříjemná pravda“ a rozpoutal mediální orgie strašení klimatem, přibýlo v USA lidí, podle kterých oteplovači přehánějí. Nárůst z 31 procent roku 2005 na 41 procent roku 2009, což jsou zjištění Gallupova ústavu.

Argumentační faul: mediální manipulace potvrzovacím zkreslením. Je pravda, že hysterická rétorika může způsobovat hysterické protireakce popsané řečníkem. Řečník odkazuje ke skutečně pravdivým datům a uvedený příklad je i pravdivý, opřený o data renomovaného ústavu z roku 2009, resp. 2014, ze kdy je článek, který cituje.

Nicméně, podíváme-li se na vývoj amerického veřejného mínění stejného ústavu, pak je zřetelný jiný, dlouhodobý trend. Náš analyzovaný rozhovor vyšel na podzim roku 2019, bylo by tedy seriózní uvádět nejnovější data z roku 2019, v nichž stejný renomovaný ústav uvádí, že skupina tzv. „rezervovaných skeptiků“ klesla na 20 %, zatímco „znepokojených věřících“ v oteplování planety přibýlo na 51 %, nárůst z 39 % od roku 2001. Viz zdroje (Lydia Saad, Gallup).

Argumentační faul zesměšňování. Skrze nálepku „byrokrata“ či „ouřady“ vytváří řečník dojem, že závěry UNFCCC a ICPP jako hlavních autorit obhajujících antropogenní příčiny klimatické změny bychom měli relativizovat.

Velmi zajímavý a komplexní argument, kde lze identifikovat několik faulů.

1/ Kognitivní zkreslení. Toto tvrzení navozuje ve čtenáři dojem, že se jedná o dva stejně významné tábory, které pracují se stejně vyváženými fakty.

2/ Falešné dilema. Vlastní postoj autora je postaven do kontrastu s jedinou alternativou.

3/ Relativistův faul. Zajímavé je i použití 50% hranice, kterou zde řečník navozuje pocit, že tábory jsou v přesném vyčíslení vlivu člověka nedaleko od sebe. Relativizuje tak oba názory, „to co je pravdivé pro někoho, nemusí být pravdivé pro jiného,“ jejímž závěrem je, že objektivní skutečnost neexistuje.

Argumentační faul falešného dilematu. Tazatel redukuje diskusi na dva extrémní názory a vyvolává tak ve čtenáři pocit, že neexistují jiné alternativy.

Zatímco dříve panovaly spory o to, zda skutečně dochází k významným klimatickým změnám, za něž navíc může svou činností člověk, teď už to tak zcela neplatí. Zdá se, že mezi vědci jsou názory na to, že člověk tak důležitým činitelem pro změnu není, už jen okrajové. Vnímáte to jako autor knihy Obchodníci se strachem, kterou označujete za průvodce skeptika po klimatické apokalypse, podobně?

Žádný spor o to, zda existuje změna klimatu, se nikdy nevedl. To je dezinformace Greenpeace, aby nadávkami do „popíračů“ odvedli pozornost od skutečného tématu, kde jim argument chybí. A tím je velikost vlivu člověka. Klímaskeptická „bible“ zvaná „Climate Change Reconsidered“ očekává při zdvojnásobení CO₂ oteplení o 1°C. Jeden tábor vidí vliv člověka nad 50 procent, ti druzí pod 50 procent, takže je zřejmé, co by asi bylo kompromisní stanovisko, abychom se mohli přesunout k diskusi, která má smysl.

Ti, kteří uznávají oteplování planety i teorii, že k němu dochází hlavně prostřednictvím lidských aktivit, se dělí na ty, co požadují okamžité a bezpodmínečné ukončení všech aktivit, které znečišťují životní prostředí nebo oteplují planetu, a na ty, co jsou přesvědčení, že moderní technologie nejsou samy o sobě problém, ale tvoří naopak řešení, jak ekologickou katastrofu zmírňovat a hlavně napravovat její následky. Jak by vypadal svět, kdyby se prosadil ten radikální přístup?

To by pak Afrika zůstala v bídě, v jaké je dnes. Tento program „nerozvoje“ za sebou má vymakanou dezinformační kampaň. Každý rok se vyhlašuje, od kterého měsíce po zbytek roku žijeme na ekologický dluh. Tito lidé tvrdí, že kdyby každý člověk na Zemi měl spotřebu jako průměrný Američan, potřebovali bychom pět planet. A požadují tedy, aby rozvojové země zůstaly v chudobě a hladu jako dosud. Dodal bych, že jde o statistický švindl – ekologická stopa neměří toxické látky, ani úbytek přírodních ploch, ani vyhnutí druhů. Za ekologický dluh se označuje jakýkoli dovoz, což je absurdní. Kdyby celý svět žil jako USA, tak bychom spotřebovali naopak méně půdy – protože vyspělé zemědělství vypěstuje na hektaru více potravin než zaostálé země, kde se ještě oře klackem.

Greta Thunbergová spolu s dalšími mladými lidmi podala stížnost k Výboru OSN pro práva dítěte za údajnou nečinnost v boji proti klimatické změně na Francii, Argentinu, Turecko, Německo a Brazílii. Co říkáte tomuto výběru, patří právě tyto země nejvíce na pranýř, nebo byste našel jiné adepty?

To nějak nechápu. U výboru pro práva dítěte by spíše měl někdo zažalovat Greenpeace a jím podobné organizace, které bezohledně straší malé děti. To klimatičtí aktivisté Gretě „vzali dětství“ tím, že jí nasadili do hlavy nepravdivou představu o blížící se zkáze. Kvůli těmto obchodníkům se strachem mnohé děti mají noční můry a nemohou spát. Týrání dětí by někdo měl zastavit.

Je reálné, aby na lidi platily výzvy, aby nejezdili autem, nelétali letadly, žili skromně, nekonzumovali maso a podobně, které se k nim prostřednictvím médií dostávají? Může toto jejich omezování přinést žádoucí efekt?

Je třeba se dívat nejen na manifestní, ale i na latentní funkci tohoto chování. Zdánlivě jde o snahu pomoci klimatu. Ve skutečnosti ale těmito symbolickými gesty střední třída dává okázale najevo své bohatství. Protože drahé eko bio produkty jsou luxus – Thorstein Veblen tomu říkal okázalá spotřeba. A až se zdáží maso a letenky, ještě více se rozevřou sociální nůžky. Na klima to pochopitelně nemá vliv. Vždyť celá Evropská unie tvoří jen 9 procent světových emisí CO₂. Navíc meziroční přírůstek CO₂ v atmosféře se neřídí lidskou produkcí, ale teplotou oceánů. To věděl už Charles Keeling – viz jeho studie „Interannual extremes in the rate of rise of atmospheric carbon dioxide since 1980“ z roku 1995.

Argumentační faul zesměšňování. Skrze nálepku „byrokrata“ či „ouřady“ vytváří řečník dojem, že závěry UNFCCC a ICPP jako hlavních autorit obhajujících antropogenní příčiny klimatické změny bychom měli relativizovat.

Argumentační faul: obsahová chyba. EU je po Číně a USA třetím největším producentem CO₂. Kumulativně EU produkuje 18 % celkových emisí CO₂. Viz zdroje: Statista a Evropský parlament.

Argumentační faul: obsahová chyba. Hrubé překroucení výzkumu Charles Keelinga, jehož měření se stala základem měření skleníkového jevu, včetně vlivu lidské činnosti na nárůst CO₂. Viz infobox. V citovaném článku měří Keeling a jeho kolegové krátké období 80. let 20. století a vyjadřují se k neobvykle rychlým nárůstům a propadům CO₂ a tyto extrémní výkyvy přisuzují biosferickým i oceánským propadům (tedy nejen oceánským). Nekomentují však dlouhodobý nárůst koncentrace ani nevyvracejí vliv člověka na nárůst těchto dlouhodobých koncentrací.

Argumentační faul: chybné vyvození a manipulace falešnou stopou. Thorstein Veblen tento termín použil na konci 19. století a neměl tudíž žádný vztah na bio-ekologickou spotřebu. Argument vztahující se k rozevřeným nůžkám je potenciálně relevantní, nicméně i u environmentálně citlivé spotřeby platí, že existuje úspora z rozsahu, tedy čím více lidí bude tento typ spotřeby vyhledávat, bude cena těchto produktů klesat. Navíc tento druh spotřeby táhne nové investice do výzkumu a vývoj nových technologií, které přináší další nárůst efektivity v zemědělské environmentálně udržitelné produkci.

Argumentační faul:
zesměšňování. Klimatické
hnutí přirovnáno ke komu-
nistické propagandě.

Co si myslíte o protestních studentských akcích Fridays for Future a stále rostoucí popularitě švédské aktivistky Greta Thunbergové?

Vyvolává to ve mně nostalgii. My jsme v 80. letech jako pionýři také chodili do průvodu s mávátky. Kreslili jsme Auroru a četli si ve škole básně o hodném strýčkovi Leninovi, který měl rád lidi. Taky nám vymývali mozek. A když jsem po listopadu 89 slyšel, že první Gulag založil už Lenin, a ne až Stalin, odmítal jsem tomu dlouho uvěřit. Hůř na tom ale byla generace mladých komunistů, kteří zažili rok 1948. Pomáhali vybudovat režim, který je pak semlel. Komunistu pak zavíral komunistu, i Gottwald se bál o krk. Nakonec se styděli za svou mladickou naivitu a podepisovali Chartu.

Co by mělo být do budoucna dostatečným, ale i ekologickým zdrojem elektřiny, když fosilní paliva ani jádro už to například v Německu nebudou? A co říkáte čerstvému výroku premiéra Andreje Babiše, že Česko nemá jinou možnost než jádro?

Německo už podruhé za sto let ohrožuje Evropu. Musíme mít silnou energetiku, abychom se připravili na německý blackout. A tím řešením asi opravdu bude jádro. M. King Hubbert už v 50. letech varoval před ropným zlomem – že ropa jednou dojde. Zelení toho ropného zlomu mají plnou pusu. Ale už vám neřeknou, že Hubbert viděl budoucnost v jaderné energetice. Dne 20. října 2019 se po celém světě – zatím bez Prahy – koná další ročník pochodu na podporu jádra – Nuclear Pride. Možná je to smysluplnější než Fridays for Future.

Argumentační faul: zastrašování přirovnáním
klimatických aktivit Německa k fašismu.

Argumentační faul: chybné vyvození. Disk-
use i u Zelených v Německu se posunula od
ropného zlomu k emisím, nikoli z důvodu
obavy, že ropa dojde, ale z důsledků
produkce skleníkových plynů na oteplování
planety. Viz infobox.

Materiál vznikl za finanční podpory Evropské komise a České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí České republiky v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

Za obsah materiálu nese odpovědnost organizace Člověk v tísni, o.p.s. Informace zde uvedené nejsou oficiálním stanoviskem Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

